

PUPINO

WYROK TRYBUNAŁU (wielka izba)

z dnia 16 czerwca 2005 r.*

W sprawie C-105/03

mającej za przedmiot wniosek o wydanie, na podstawie art. 35 UE, orzeczenia w trybie prejudycjalnym, złożony przez sędziego śledczego Tribunale di Firenze (Włochy) postanowieniem z dnia 3 lutego 2003 r., które wpłynęło do Trybunału w dniu 5 marca 2003 r., w postępowaniu karnym przeciwko

Marii Pupino

TRYBUNAŁ (wielka izba),

w składzie: V. Skouris, prezes, P. Jann, C.W.A. Timmermans, A. Rosas, R. Silva de Lapuerta, A. Borg Barthet, prezesi izb, N. Colneric, S. von Bahr, J.N. Cunha Rodrigues (sprawozdawca), P. Kūris, E. Juhász, G. Arestis i M. Ilešič, sędziowie,

rzecznik generalny: J. Kokott,

sekretarz: L. Hewlett, główny administrator,

* Język postępowania: włoski.

uwzględniając procedurę pisemną i po przeprowadzeniu rozprawy w dniu 26 października 2004 r.,

rozważywszy uwagi przedstawione:

- w imieniu M. Pupino przez M. Guagliani i D. Tanzarellę, avvocati,

- w imieniu rządu włoskiego przez I.M. Braguglię, działającego w charakterze pełnomocnika, oraz przez P. Gentilego, avvocato dello Stato,

- w imieniu rządu greckiego przez A. Samoni-Rantou i K. Boskovitsa, działających w charakterze pełnomocników,

- w imieniu rządu francuskiego przez R. Abrahama, G. de Bergues'a, i C. Isidoro, działających w charakterze pełnomocników,

- w imieniu rządu niderlandzkiego przez H.G. Sevenster i C. Wissels, działające w charakterze pełnomocników,

- w imieniu rządu portugalskiego przez L. Fernandes, działającego w charakterze pełnomocnika,

- w imieniu rządu szwedzkiego przez A. Krusego i K. Wistrand, działających w charakterze pełnomocników,

- w imieniu rządu Zjednoczonego Królestwa przez R. Caudwell i E. O'Neill, działające w charakterze pełnomocników, oraz przez M. Hoskinsa, barrister,

- w imieniu Komisji Wspólnot Europejskich przez M. Condou-Durande i L. Visaggiego, działających w charakterze pełnomocników,

po zapoznaniu się z opinią rzecznika generalnego na posiedzeniu w dniu 11 listopada 2004 r.,

wydaje następujący

Wyrok

1 Wniosek o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym dotyczy wykładni przepisów art. 2, 3 i 8 decyzji ramowej Rady 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r.

w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym (Dz.U. L 82, str. 1, zwanej dalej „decyzją ramową”).

- 2 Wniosek ten został złożony w ramach postępowania karnego toczącego się przeciwko M. Pupino, nauczycielce przedszkola, której został przedstawiony zarzut spowodowania naruszenia czynności ciała u dzieci, które w czasie zdarzeń miały poniżej pięciu lat.

Ramy prawne

Prawo Unii Europejskiej

Traktat o Unii Europejskiej

- 3 Zgodnie z brzmieniem art. 34 ust. 2 UE w wersji zmienionej traktatem z Amsterdamu, które to postanowienie mieści się w tytule VI Traktatu o Unii Europejskiej, zatytułowanym „Postanowienia o współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych”:

„Rada, w stosownej formie i według właściwych procedur przewidzianych w niniejszym tytule, przyjmuje środki i sprzyja współpracy, przyczyniając się do

osiągnięcia przez Unię jej celów. W związku z tym, stanowiąc jednomyślnie z inicjatywy państwa członkowskiego lub Komisji, Rada może:

[...]

- b) podejmować decyzje ramowe w celu zbliżania przepisów ustawowych i wykonawczych. Decyzje ramowe wiążą państwa członkowskie w odniesieniu do rezultatu, który ma być osiągnięty, pozostawiają jednak organom krajowym swobodę wyboru formy i środków. Nie mogą one wywoływać skutku bezpośredniego.

[...]”.

4 Artykuł 35 UE stanowi:

„1. Trybunał Sprawiedliwości Wspólnot Europejskich, z zastrzeżeniem warunków określonych w niniejszym artykule, jest właściwy do orzekania w trybie prejudycjalnym o ważności i wykładni decyzji ramowych i decyzji, wykładni konwencji sporządzonych na mocy niniejszego tytułu oraz ważności i wykładni środków wykonawczych do tych konwencji.

2. Każde z państw członkowskich może, w oświadczeniu złożonym w chwili podpisywania traktatu z Amsterdamu lub w jakimkolwiek późniejszym terminie,

uznać właściwość Trybunału Sprawiedliwości do orzekania w trybie prejudycjalnym na warunkach określonych w ustępie 1.

3. Państwo członkowskie, składając oświadczenie na podstawie ustępu 2, wskazuje, że:

- a) każdy sąd tego państwa, którego orzeczenia nie podlegają zaskarżeniu według prawa krajowego, może zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z wnioskiem o rozpatrzenie w trybie prejudycjalnym pytania podniesionego w sprawie przed nim zawisłej i dotyczącego ważności lub wykładni aktu, o którym mowa w ustępie 1, jeżeli sąd ten uzna, że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku;

- b) każdy sąd tego państwa może zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z wnioskiem o rozpatrzenie w trybie prejudycjalnym pytania podniesionego w sprawie przed nim zawisłej i dotyczącego ważności lub wykładni aktu, o którym mowa w ustępie 1, jeżeli sąd ten uzna, że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku.

[...]”.

5 Z informacji dotyczącej daty wejścia w życie traktatu z Amsterdamu, opublikowanej w *Dzienniku Urzędowym Wspólnot Europejskich* w dniu 1 maja 1999 r. (Dz.U. L 114, str. 56) wynika, że Republika Włoska złożyła oświadczenie w trybie art. 35 ust. 2 UE,

mocą którego uznała właściwość Trybunału Sprawiedliwości do orzekania na warunkach określonych w art. 35 ust. 3 lit. b) UE.

Decyzja ramowa

- 6 Zgodnie z brzmieniem art. 2 decyzji ramowej, zatytułowanego „Poszanowanie i uznawanie”:

„1. Każde państwo członkowskie w swoim systemie prawa karnego zapewnia ofiarom rzeczywistą i odpowiednią rolę. Państwo kontynuuje wszelkie wysiłki zmierzające do zapewnienia, aby ofiary w trakcie postępowania traktowane były z należytym poszanowaniem godności jednostki, a także uznaje prawa oraz uzasadnione interesy ofiar, w szczególności w ramach [postępowania] karnego.

2. Każde państwo członkowskie zapewnia szczególnie wrażliwym [tj. podatnym na wiktymizację] ofiarom szczególne traktowanie jak najlepiej odpowiadające ich sytuacji”.

- 7 Zgodnie z art. 3 decyzji ramowej, zatytułowanym „Wysłuchania oraz dostarczanie dowodów”:

„Każde państwo członkowskie zapewnia ofiarom możliwość wysłuchania ich w trakcie postępowania oraz możliwość dostarczania dowodów.

Każde państwo członkowskie podejmuje środki właściwe dla zapewnienia, aby jego władze przesłuchiwały ofiary wyłącznie w stopniu koniecznym dla [potrzeb] postępowania karnego”.

- 8 Artykuł 8 decyzji ramowej zatytułowany „Prawo do ochrony” stanowi w ust. 4:

„W przypadku gdy istnieje potrzeba ochrony ofiar — w szczególności tych najbardziej wrażliwych [tj. najbardziej podatnych na wiktyimizację] — przed skutkami dostarczania dowodów na sali rozpraw, każde państwo członkowskie zapewnia, aby ofiary mogły, w drodze decyzji podejmowanej przez sąd, zostać uprawnione do składania zeznań w sposób umożliwiający osiągnięcie tego celu, poprzez zastosowanie wszelkich środków zgodnych z podstawowymi zasadami prawnymi [tego państwa]”.

- 9 Zgodnie z art. 17 decyzji ramowej każde państwo członkowskie wprowadzi w życie przepisy ustawowe, wykonawcze i administracyjne niezbędne do zapewnienia zgodności z rzeczonymi przepisami tej decyzji „[do] dnia 22 marca 2002 r.”.

Uregulowania krajowe

- 10 Artykuł 392 włoskiego kodeksu postępowania karnego (zwanego dalej „CPP”), usystematyzowany w ramach księgi V zatytułowanej „Postępowanie przygotowawcze i rozprawa wstępna”, stanowi:

„W trakcie postępowania przygotowawczego prokurator i podejrzany mogą złożyć do sądu wnioski o przeprowadzenie, w trybie postępowania incydentalnego:

- a) dowodu z przesłuchania świadka, gdy istnieje uzasadniona obawa, iż osoba ta nie będzie mogła zostać przesłuchana na rozprawie głównej ze względu na niepoczytalność bądź inną poważną przeszkodę;

- b) dowodu z przesłuchania świadka, gdy biorąc pod uwagę konkretne i szczególne okoliczności istnieje uzasadniona obawa, iż osoba ta narażona jest na przemoc, groźby, propozycje bądź obietnice pieniędzy lub innych korzyści, zmierzające do uniemożliwienia jej złożenia zeznań bądź do złożenia przez nią fałszywych zeznań.

[...]

1 bis. W postępowaniach o przestępstwa z art. 600 bis, 600 ter, 600 quinquies, 609 bis, 609 ter, 609 quater, 609 quinquies i 609 octies kodeksu karnego [dotyczące przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości] prokurator lub podejrzany mogą również w innych przypadkach niż te, o których mowa w ust. 1, złożyć wniosek o przeprowadzenie, w trybie postępowania incydentalnego, dowodu z przesłuchania w charakterze świadka osoby w wieku poniżej lat szesnastu.

[...]”.

11 Zgodnie z art. 398 ust. 5 bis CPP:

„W przypadku postępowania dowodowego dotyczącego przestępstw z art. 600 bis, 600 ter, 600 quinquies, 609 bis, 609 ter, 609 quater, 609 quinquies i 609 octies kodeksu karnego, gdy wśród osób objętych postępowaniem dowodowym znajdują się małoletni w wieku poniżej lat szesnastu, postanowieniem [...] sędzia wyznacza miejsce, termin i szczególny sposób przeprowadzenia dowodu, jeśli jest to wskazane i konieczne ze względu na sytuację małoletniego. W tym celu przesłuchanie może zostać przeprowadzone również poza budynkiem sądu, w wyspecjalizowanej placówce, jeśli taka istnieje, bądź w miejscu zamieszkania małoletniego. Zeznania świadka powinny zostać utrwalone w całości za pomocą urządzenia rejestrującego obraz lub dźwięk. W przypadku braku sprzętu nagrywającego bądź personelu technicznego należy skorzystać z opinii biegłego bądź eksperta technicznego. Nadto z przesłuchania winien zostać sporządzony protokół. Transkrypcji nagrań dokonuje się jedynie na wniosek stron”.

Stan faktyczny i pytanie prejudycjalne

- 12 Z postanowienia odsyłającego wynika, że w ramach postępowania karnego toczącego się przeciwko M. Pupino zarzuca się jej popełnienie w okresie od stycznia do lutego 2001 r. ciągu przestępstw „nadużycia środków dyscypliny”, w rozumieniu art. 571 włoskiego kodeksu karnego (zwanego dalej „CP”), wobec niektórych spośród jej wychowanków, którzy w chwili zdarzeń nie mieli ukończonych pięciu lat, w szczególności poprzez regularne ich bicie, straszenie zastosowaniem wobec nich środków uspokajających oraz zaklejeniem im ust plastrami i zabranianiem wychodzenia do toalety. Jednocześnie zarzuca się jej popełnienie w miesiącu lutym 2001 r. przestępstwa „kwalifikowanego naruszenia czynności ciała”, o którym mowa w art. 582, 585 i 576 CP w zw. z art. 61 pkt 2 i 11 kodeksu, poprzez uderzenie jednej z wychowanek, które doprowadziło do nieznacznego obrzęku okolicy czołowej. Postępowanie toczące się przed Trybunale di Firenze znajduje się w stadium postępowania przygotowawczego.

- 13 W tym miejscu sędzia odsyłający podnosi, że w prawie włoskim postępowanie karne składa się z dwóch odrębnych faz. W trakcie pierwszej fazy, którą jest postępowanie przygotowawcze, prokurator przeprowadza dochodzenie lub śledztwo i pod nadzorem sędziego śledczego gromadzi dowody, na podstawie których ocenia on następnie, czy należy umorzyć postępowanie czy też wnieść o skierowanie sprawy do sądu karnego celem wszczęcia postępowania głównego. W tym ostatnim przypadku ostateczną decyzję przychyłającą się do wniosku prokuratora bądź umarzającą postępowanie podejmuje sędzia po przeprowadzeniu rozprawy ad hoc.
- 14 Potencjalna decyzja o postawieniu podejrzanego przed sądem rozpoczyna drugą fazę postępowania, zwaną fazą postępowania sądowego, w której sędzia śledczy nie bierze udziału. W tej fazie rozpoczyna się proces sensu stricto. Z reguły dopiero teraz ma miejsce przeprowadzenie dowodów z inicjatywy stron, w poszanowaniu zasady kontradykcyjności. Sędzia odsyłający stwierdza, że to podczas rozpraw odbywających się w ramach procesu środki dowodowe wnioskowane przez strony mogą być dopuszczone jako dowody w procesowym znaczeniu tego słowa. W tych warunkach, aby dowody zebrane przez prokuratora w fazie postępowania przygotowawczego służące podjęciu decyzji o tym, czy należy kontynuować postępowanie w fazie sądowej, czy też wnieść o umorzenie sprawy, mogły zostać w pełni zaliczone do pełnowartościowych „dowodów”, muszą one zostać przedstawione na rozprawie o charakterze kontradykcyjnym, przeprowadzonej w ramach procesu sensu stricto,
- 15 Sędzia krajowy podkreśla, że istnieją jednak wyjątki od tej reguły, przewidziane w art. 392 CCP, który na mocy decyzji sędziego śledczego i przy poszanowaniu zasady kontradykcyjności zezwala na antycypowanie przeprowadzenia dowodu poprzez przeprowadzenie go w fazie postępowania przygotowawczego w trybie incydentalnego postępowania wcześniejszego przeprowadzania dowodu. Tak zebrane dowody mają taką samą moc dowodową jak dowody zebrane w ramach drugiej fazy postępowania. Artykuł 392 ust. 1 bis CPP wprowadza możliwość zastosowania tego postępowania incydentalnego, w przypadku gdy chodzi o przesłuchanie osób w wieku poniżej szesnastu lat pokrzywdzonych w drodze enumeratywnie wyliczonych przestępstw [przeciwko wolności seksualnej

i obyczajowości] i to również w innych przypadkach niż te, o których mowa w ust. 1 tego artykułu. W przypadku postępowań przygotowawczych dotyczących przestępstw z art. 392 ust. 1 bis CPP artykuł 398 ust. 5 bis CPP zezwala ponadto temu samemu sędziemu na zarządzenie przeprowadzenia dowodu w szczególny sposób, który umożliwi ochronę zeznających małoletnich. Według sędziego odsyłającego te dodatkowe odstępstwa służą ochronie zarówno godności, obyczajności i osobowości świadka, jak i autentyczności dowodu.

- 16 W sierpniu 2001 r. prokurator złożył w postępowaniu przed sądem odsyłającym wniosek do sędziego śledczego o dopuszczenie dowodu z przesłuchania ośmiorga dzieci, będących świadkami i ofiarami przestępstw zarzucanych M. Pupino, w trybie incydentalnego postępowania wcześniejszego przeprowadzenia dowodu na podstawie art. 392 ust. 1 bis CPP, uzasadniając to faktem, iż wstrzymanie się z przeprowadzeniem dowodu aż do czasu przeprowadzenia kontradiktoryjnej rozprawy jest niemożliwe ze względu na wyjątkowo młody wiek świadków oraz nieuchronne zmiany w ich stanie rozwoju psychicznego, jak również ze względu na potencjalny psychologiczny proces wypierania. Prokurator domagał się również przeprowadzenia dowodu w specjalny sposób przewidziany w art. 398 ust. 5 bis CPP, zgodnie z którym przesłuchanie odbywa się na terenie wyspecjalizowanej placówki w sposób chroniący godność, prywatność i spokój zeznającego małoletniego oraz, w razie potrzeby, w obecności biegłego psychologa, a to ze względu na delikatny charakter sprawy i powagę czynów oraz na trudności związane z młodym wiekiem ofiar. M. Pupino wyraziła swój sprzeciw wobec tego wniosku, podnosząc, iż sytuacja ta nie stanowi żadnego z przypadków, o których mowa w art. 392 ust. 1 i 1 bis CPP.

- 17 Zdaniem sędziego odsyłającego, biorąc pod uwagę sporne przepisy krajowe, wniosek prokuratora powinien zostać oddalony, albowiem w przypadku takich zarzutów jak stawiane podejrzanej przepisy te nie przewidują stosowania incydentalnego postępowania wcześniejszego przeprowadzania dowodu ani stosowania szczegól-

nych sposobów przeprowadzania dowodu, choć żadne powody nie stoją na przeszkodzie stosowaniu spornych przepisów również do innych przypadków, niż te, o których mowa w art. 392 ust. 1 CPP, jeżeli pokrzywdzonym jest małoletni. Wiele przestępstw pozostających poza zakresem stosowania art. 392 ust. 1 CPP mogłoby okazać się znacznie poważniejszymi z punktu widzenia pokrzywdzonych niż te, które są objęte tym przepisem. Z takim przypadkiem mamy do czynienia w postępowaniu przed sądem odsyłającym: zdaniem prokuratury M. Pupino znęcała się nad wieloma dziećmi w wieku poniżej lat pięciu, wywołując u nich urazy psychiczne.

- 18 Uznając, iż „abstrahując od istnienia bądź nieistnienia bezpośredniego skutku prawodawstwa wspólnotowego”, sąd krajowy ma obowiązek „interpretowania prawa krajowego w świetle brzmienia i w duchu przepisów wspólnotowych”, oraz mając wątpliwości co do zgodności przepisów art. 392 ust. 1 bis i art. 398 ust. 5 bis CPP z przepisami art. 2, 3 i 8 decyzji ramowej ze względu na to, iż wymienione przepisy tego kodeksu ograniczają możliwość zastosowania przez sędziego śledczego trybu wcześniejszego przeprowadzania dowodu oraz szczególnych sposobów przeprowadzania i utrwalania dowodów jedynie do przestępstw przeciwko wolności seksualnej i obyczajowości, sędzia śledczy Tribunale di Firenze postanowił zawiesić postępowanie i zwrócić się do Trybunału z wnioskiem o dokonanie wykładni art. 2, 3 i 8 decyzji ramowej.

W przedmiocie właściwości Trybunału

- 19 Na mocy art. 46 lit. b) UE postanowienia traktatów WE, EWEA i EWWiS, dotyczące kompetencji Trybunału i wykonywania tych kompetencji — wśród których znajduje się przepis art. 234 WE — stosuje się do postanowień tytułu VI Traktatu o Unii Europejskiej w warunkach przewidzianych w art. 35 UE. Wynika z tego, że tryb przewidziany w art. 234 WE może być stosowany w przypadku kompetencji

prejudycjalnych Trybunału opartych na art. 35 UE, pod warunkiem spełnienia przewidzianych w tym postanowieniu przesłanek.

- 20 Jak wskazano w pkt 5 niniejszego wyroku, w oświadczeniu wchodzącym w życie w dniu 1 maja 1999 r., tj. w dniu wejścia w życie traktatu z Amsterdamu, Republika Włoska uznała właściwość Trybunału Sprawiedliwości do orzekania w przedmiocie ważności i wykładni aktów, o których mowa w art. 35 UE, na warunkach określonych w art. 35 ust. 3 lit. b) UE.
- 21 Używając tych samych sformułowań co art. 234 akapity pierwszy i drugi WE, art. 35 ust. 3 lit. b) UE przewiduje — jeśli chodzi o akty, o których mowa w art. 35 ust. 1 UE — że „każdy sąd” państwa członkowskiego ma prawo „zwrócić się do Trybunału Sprawiedliwości z wnioskiem o rozpatrzenie w trybie prejudycjalnym” pytania podniesionego w ramach sprawy zawisłej przed tym sądem i dotyczącego „ważności lub wykładni” takiego aktu, „jeżeli sąd ten uzna, że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku”.
- 22 Wiadome jest, że sędzia śledczy działający w ramach postępowania karnego, jak ma to miejsce w sprawie przed sądem odsyłającym, sprawuje władzę sądowniczą, sąd może zostać uznany za „sąd państwa członkowskiego” w rozumieniu art. 35 UE (zob. podobnie, à propos art. 234 WE, wyroki: z dnia 23 lutego 1995 r. w sprawach połączonych C-54/94 i C-74/94 *Cacchiarelli i Stanghellini*, Rec. str. I-391, oraz z dnia 12 grudnia 1996 r. w sprawach połączonych C-74/95 i C-129/95 X, Rec. str. I-6609) oraz że decyzja ramowa, której podstawę stanowią przepisy art. 31 UE i 34 UE, należy do aktów, o których mowa w art. 35 ust. 1 UE, w przedmiocie których Trybunał może orzekać w trybie prejudycjalnym.

- 23 Mimo jednak, iż Trybunał jest co do zasady właściwy do udzielenia odpowiedzi na zadane pytanie prejudycjalne, rządy francuski i włoski zgłosiły zarzut niedopuszczalności przedłożonego wniosku oparty na tym, że odpowiedź Trybunału nie jest użyteczna dla rozstrzygnięcia sporu głównego.
- 24 Rząd francuski utrzymuje, iż sąd odsyłający usiłuje stosować niektóre przepisy decyzji ramowej w miejsce przepisów krajowych, podczas gdy zgodnie z samym brzmieniem art. 34 ust. 2 lit. b) UE decyzje ramowe nie wywołują takiego skutku bezpośredniego. Ponadto zdaniem tego rządu sam sąd odsyłającego uważa, że wykładnia prawa krajowego zgodna z decyzją ramową jest niemożliwa. Zgodnie z ustaloną linią orzecznictwa Trybunału zasada wykładni zgodnej nie może prowadzić do wykładni *contra legem* ani też pogarszać sytuacji jednostki w ramach postępowania karnego wyłącznie na podstawie decyzji ramowej, co miałyby miejsce w przypadku tej sprawy.
- 25 Rząd włoski podnosi przede wszystkim, że decyzje ramowe i dyrektywy wspólnotowe stanowią zupełnie odmienne źródła prawa oraz że decyzja ramowa nie może zatem rodzić po stronie sądu obowiązku dokonywania wykładni zgodnej prawa krajowego podobnego do obowiązku, jaki Trybunał sformułował w swym orzecznictwie w odniesieniu do dyrektywy wspólnotowych.
- 26 Nie podając wprost w wątpliwość dopuszczalności pytania prejudycjalnego, rządy szwedzki i Zjednoczonego Królestwa przedstawiają rozumowanie podobne do rządu włoskiego, kładąc nacisk w szczególności na międzyrządowy charakter współpracy między państwami członkowskimi w ramach tytułu VI Traktatu o Unii Europejskiej.

- 27 Na koniec rząd niderlandzki kładzie nacisk na ograniczenia obowiązku dokonywania wykładni zgodnej i zadaje pytanie, czy — przy założeniu, że obowiązek ten dotyczy decyzji ramowych i mając na uwadze właśnie te ograniczenia — wykładnia zgodna znalazłaby zastosowanie w sprawie głównej.
- 28 Jak zostało już podkreślone w pkt 19 niniejszego wyroku, należy stwierdzić, że tryb przewidziany w art. 234 WE może być stosowany w przypadku kompetencji prejudycjalnych Trybunału opartych na art. 35 UE pod warunkiem spełnienia przewidzianych w tym postanowieniu przesłanek.
- 29 Na wzór art. 234 WE, art. 35 UE uzależnia zwrócenie się do Trybunału od tego, aby sąd krajowy „uzna[ł], że decyzja w tej kwestii jest niezbędna do wydania wyroku”, stąd orzecznictwo Trybunału dotyczące dopuszczalności pytań prejudycjalnych przedłożonych w trybie art. 234 WE zachowuje co do zasady aktualność w stosunku do wniosków złożonych do Trybunału w trybie art. 35 UE.
- 30 Z powyższego wynika, że domniemanie istotności związane z pytaniami prejudycjalnymi przedkładanymi przez sądy krajowe może zostać obalone jedynie w wyjątkowych przypadkach, gdy oczywiste jest, że wnioskowana wykładnia przepisów prawa Unii, o które chodzi w pytaniach, nie ma żadnego związku ze stanem faktycznym bądź przedmiotem sporu głównego lub gdy zagadnienie ma charakter hipotetyczny bądź gdy Trybunał nie dysponuje danymi dotyczącymi faktów lub prawa niezbędnymi do udzielenia użytecznej odpowiedzi na zadane mu pytania. Poza tymi przypadkami Trybunał ma co do zasady obowiązek wydania orzeczenia w przedmiocie pytań prejudycjalnych dotyczących wykładni aktów, o których mowa w art. 35 ust. 1 UE (zob. w odniesieniu do art. 234 WE

w szczególności wyroki: z dnia 7 września 1999 r. w sprawie C-355/97 Beck i Bergdorf, Rec. str. I-4977, pkt 22 oraz z dnia 7 czerwca 2005 r. w sprawie C-17/03 VEMW i in., Zb.Orz. str. I-4983, pkt 34).

- 31 Mając na uwadze argumentację przytoczoną przez rządy włoski, francuski, niderlandzki, szwedzki i Zjednoczonego Królestwa, należy zbadać, czy — jak zakłada sąd krajowy oraz jak twierdzą rządy grecki, francuski, portugalski i Komisja — ciążący na organach krajowych obowiązek dokonywania wykładni prawa krajowego, na ile to tylko możliwe, w świetle brzmienia i celów dyrektyw wspólnotowych znajduje zastosowanie z tym samym skutkiem i w tym samym zakresie, gdy danym aktem jest decyzja ramowa przyjęta na podstawie tytułu VI Traktatu o Unii Europejskiej.
- 32 W przypadku udzielenia odpowiedzi twierdzącej należy ustalić, czy — jak zwracają uwagę rządy włoski, francuski, szwedzki i Zjednoczonego Królestwa — oczywiste jest, że — mając na względzie ograniczenia obowiązku wykładni zgodnej — odpowiedź na pytanie prejudycjalne nie może mieć konkretnego wpływu na rozstrzygnięcie sporu głównego.
- 33 Należy na wstępie stwierdzić, że brzmienie art. 34 ust. 2 lit. b) UE jest bardzo ściśle wzorowane na brzmieniu art. 249 akapit trzeci WE. Artykuł 34 ust. 2 lit. b) UE nadaje decyzjom ramowym moc wiążącą w tym znaczeniu, że decyzje te „wiążą” państwa członkowskie „w odniesieniu do rezultatu, który ma być osiągnięty, pozostawia[jąc] jednak organom krajowym swobodę wyboru formy i środków”.

- 34 Wiążący charakter decyzji ramowych, opisany takimi samymi słowami jak te użyte w art. 249 akapit trzeci WE, nakłada na organy krajowe, w tym w szczególności na sądy krajowe, obowiązek dokonywania wykładni zgodnej prawa krajowego.
- 35 Nie stoi na przeszkodzie temu wnioskowi ani okoliczność, iż na mocy art. 35 UE kompetencje Trybunału w ramach tytułu VI traktatu UE są węższe niż te, którymi dysponuje on w ramach traktatu WE, ani też to, że w ramach rzeczonoego tytułu VI nie istnieje pełny system trybów odwoławczych i procedur służących zapewnieniu zgodności aktów instytucji z prawem.
- 36 W istocie, bez względu na przewidziany w traktacie z Amsterdamu stopień integracji w procesie tworzenia coraz ściślejszego związku między narodami Europy w rozumieniu art. 1 akapit drugi UE, całkowicie zrozumiałe jest, że mając na celu skuteczne przyczynianie się do realizacji celów Unii, autorzy Traktatu o Unii Europejskiej uznali za słuszne przewidzenie możliwości zastosowania w ramach tytułu VI tego traktatu instrumentów prawnych wywołujących skutki analogiczne do tych, o których mowa w traktacie WE.
- 37 Waga kompetencji prejudycjalnych Trybunału w trybie art. 35 UE znajduje swe potwierdzenie w fakcie, iż na mocy ust. 4 tego postanowienia każde państwo członkowskie — niezależnie od tego, czy złożyło oświadczenie na podstawie ust. 2 tego artykułu, czy też nie — ma prawo przedkładać Trybunałowi Sprawiedliwości memoriały lub uwagi na piśmie w sprawach, o których rozstrzyga on na podstawie ust. 1 tego postanowienia.

- 38 Kompetencja ta zostałaby pozbawiona swej skuteczności („effet utile”), gdyby jednostki nie miały prawa powoływania się na decyzje ramowe celem uzyskania przed sądami krajowymi państw członkowskich wykładni zgodnej prawa krajowego.
- 39 Na poparcie swoich tez rządy włoski i Zjednoczonego Królestwa podnoszą, że w przeciwieństwie do traktatu WE Traktat o Unii Europejskiej nie przewiduje żadnego obowiązku analogicznego do obowiązku określonego w art. 10 WE, na którym to przepisie częściowo opierało się orzecznictwo Trybunału uzasadniające obowiązek dokonywania wykładni prawa krajowego zgodnie z prawem wspólnotowym.
- 40 Argument ten nie zasługuje na uwzględnienie.
- 41 Artykuł 1 akapity drugi i trzeci Traktatu o Unii Europejskiej stanowi, że traktat ten wyznacza nowy etap w procesie tworzenia coraz ściślejszego związku między narodami Europy, zaś zadaniem Unii, której podstawę stanowią Wspólnoty Europejskie, uzupełnione politykami i formami współpracy przewidzianymi tym traktatem, jest kształtowanie w sposób spójny i solidarny stosunków między państwami członkowskimi oraz między ich narodami.
- 42 Z trudem przyszłoby Unii wypełnianie jej misji, gdyby zasada lojalnej współpracy, która zakłada między innymi, iż państwa członkowskie będą podejmować wszelkie właściwe środki ogólne lub szczególne celem zapewnienia wypełniania ich zobowiązań wynikających z Traktatu o Unii Europejskiej, nie obowiązywała również

w ramach współpracy policyjnej i sądowej w sprawach karnych, która zresztą w całości opiera się na współpracy między państwami członkowskimi a instytucjami, co słusznie podnosi rzecznik generalna w pkt 26 opinii.

- 43 Mając na względzie całość poprzedzających rozważań, należy dojść do wniosku, że zasada wykładni zgodnej obowiązuje również w przypadku decyzji ramowych przyjętych na podstawie tytułu VI Traktatu o Unii Europejskiej. Aby osiągnąć rezultat zamierzony przez decyzję ramową i przez to zastosować się do art. 34 ust. 2 lit. b) UE, dokonujący wykładni sąd odsyłający, stosując prawo krajowe, ma obowiązek dokonać wykładni tego prawa, na ile to tylko możliwe, w świetle brzmienia i celów tej decyzji ramowej.
- 44 Należy jednak stwierdzić, że spoczywający na sądzie krajowym obowiązek uwzględnienia decyzji ramowej przy dokonywaniu wykładni krajowego prawa karnego podlega ograniczeniom wynikającym z ogólnych zasad prawa, w tym w szczególności z zasady pewności prawa i niedziałania prawa wstecz.
- 45 Zasady te stoją na przeszkodzie między innymi temu, aby na podstawie decyzji ramowej i niezależnie od ustawy wprowadzającej ją w życie rzeczony obowiązek mógł doprowadzić do ustalenia bądź zaostrenia odpowiedzialności karnej osób naruszających przepisy prawa karnego (zob., odnośnie do dyrektyw wspólnotowych, w szczególności ww. wyrok w sprawach połączonych X, pkt 24, oraz wyrok z dnia 3 maja 2005 r. w sprawach połączonych C-387/02, C-391/02 i C-403/02 Berlusconi i in., Zb.Orz. str. I-3565, pkt 74).

- 46 Należy jednak zauważyć, że przepisy stanowiące przedmiot niniejszego wniosku o wydanie orzeczenia w trybie prejudycjalnym nie dotyczą zakresu odpowiedzialności karnej podejrzanej, lecz przebiegu postępowania i sposobu przeprowadzania dowodu.
- 47 Spoczywający na sądzie krajowym obowiązek uwzględnienia treści decyzji ramowej przy dokonywaniu wykładni odpowiednich przepisów prawa krajowego przestaje obowiązywać w chwili, gdy prawo krajowe nie może być zastosowane w sposób, który doprowadziłby do rezultatu zgodnego z celem wytyczonym przez tę decyzję ramową. Innymi słowy, zasada wykładni zgodnej nie może stanowić podstawy do dokonywania wykładni prawa krajowego *contra legem*. Zasada ta wymaga jednak, aby w odpowiednim przypadku sąd krajowy wziął pod uwagę całokształt prawa krajowego celem dokonania oceny, w jakim stopniu prawo to może zostać zastosowane w taki sposób, który nie prowadziłby do rezultatu sprzecznego z celem wytyczonym przez decyzję ramową.
- 48 Sąd, jak zauważa rzecznik generalna w pkt 40 opinii, nie jest oczywiste, jakoby w sprawie przed sądem odsyłającym niemożliwe było dokonanie wykładni prawa krajowego zgodnie z decyzją ramową. Do sądu krajowego należy zbadanie, czy w przedmiotowej sprawie wykładnia zgodna prawa krajowego jest możliwa.
- 49 Po dokonaniu tego zastrzeżenia należy teraz udzielić odpowiedzi na pytanie prejudycjalne.

W przedmiocie pytania prejudycjalnego

- 50 W zadanym pytaniu sąd odsyłający zmierza w istocie do ustalenia, czy przepisy art. 2, 3 i 8 ust. 4 decyzji ramowej powinny być interpretowane w ten sposób, że sąd krajowy musi mieć możliwość zezwolenia małym dzieciom, które — jak ma to miejsce w sprawie przed sądem odsyłającym — twierdzą, że padły ofiarą złego traktowania, na składanie zeznań w sposób umożliwiający zagwarantowanie im właściwego poziomu ochrony poza rozprawą i przed jej terminem.
- 51 Zgodnie z przepisem art. 3 decyzji ramowej każde państwo członkowskie zapewnia ofiarom możliwość złożenia zeznań w trakcie postępowania oraz dostarczenia dowodów, jak również podejmuje środki właściwe dla zapewnienia, aby jego władze przesłuchiwały ofiary wyłącznie w stopniu niezbędnym dla potrzeb postępowania karnego.
- 52 Artykuły 2 i 8 ust. 4 decyzji ramowej zobowiązują każde państwo członkowskie do podejmowania działań w celu zagwarantowania ofiarom między innymi należytego poszanowania ich godności osobistej w trakcie postępowania, do czuwania nad zapewnieniem ofiarom najbardziej podatnym na wiktymizację szczególnego traktowania jak najlepiej odpowiadającego ich sytuacji oraz, gdy istnieje potrzeba ochrony ofiar, w szczególności tych najbardziej podatnych na wiktymizację, przed skutkami składania przez nich zeznań na rozprawie, do zagwarantowania im na mocy decyzji sądowej możliwości składania zeznań w charakterze świadków w szczególnych warunkach, które zapewnią tę ochronę, za pomocą wszelkich środków zgodnych z podstawowymi zasadami prawa tego państwa.
- 53 Decyzja ramowa nie definiuje pojęcia podatności na wiktymizację ofiary w rozumieniu art. 2 ust. 2 oraz art. 8 ust. 4. Niemniej jednak, bez względu na to,

czy okoliczność, iż osoba będąca ofiarą danego przestępstwa jest małoletnia, jest co do zasady wystarczająca, aby zakwalifikować ją do szczególnie podatnych na wiktymizację w rozumieniu decyzji ramowej, nie ulega wątpliwości, że w przypadku gdy — jak ma to miejsce w sprawie przed sądem odsyłającym — małe dzieci twierdzą, że były źle traktowane i co gorsza przez nauczycielkę, dzieci te mogą, celem skorzystania ze szczególnej ochrony przewidzianej w cytowanych przepisach decyzji ramowej, zostać zaliczone do tej kategorii, w szczególności ze względu na ich wiek oraz na charakter i konsekwencje przestępstw, których — jak twierdzą — padły ofiarą.

54 Żaden z cytowanych przez sąd odsyłający przepisów decyzji ramowej nie przewiduje konkretnych sposobów realizacji wyznaczanych przez tę decyzję celów, na które składają się w szczególności: zapewnienie ofiarom najbardziej podatnym na wiktymizację „szczególne[go] traktowani[a] jak najlepiej odpowiadające[go] ich sytuacji”, jak również możliwości skorzystania ze „składania zeznań w sposób” szczególny, który dla ofiar byłby gwarancją traktowania „z należyтым poszanowaniem godności jednostki [tj. osobistej]”, zapewnienie możliwości bycia wysłuchanym i „dostarczania dowodów” oraz sprawienie, aby ofiary były przesłuchiwane „wyłącznie w stopniu koniecznym dla [potrzeb] postępowania karnego”.

55 Zgodnie z przepisami spornymi w sprawie głównej, aby móc uzyskać walor dowodu w pełnym tego słowa znaczeniu, zeznania złożone w fazie postępowania przygotowawczego muszą co do zasady zostać powtórzone na rozprawie. W niektórych przypadkach możliwe jest jednak składanie zeznań tylko jeden raz, w fazie postępowania przygotowawczego, przy czym zeznania te, składane w inny sposób niż te składane na rozprawie, mają pełną moc dowodową.

56 W tych warunkach potrzeba realizacji celów leżących u podstaw cytowanych przepisów tej decyzji ramowej wymaga, aby sąd krajowy miał możliwość

zastosowania w stosunku do ofiar szczególnie podatnych na wiktylizację szczególnego trybu postępowania, jak w tym przypadku przewidzianego w prawie państwa członkowskiego incydentalnego postępowania wcześniejszego przeprowadzania dowodu oraz szczególnego sposobu składania zeznań, jeśli taki tryb postępowania lepiej odpowiada sytuacji ofiar i jest konieczny celem uniknięcia utraty dowodów, zmniejszenia do minimum liczby przesłuchań oraz zapobieżenia negatywnym dla rzeczonych ofiar skutkom składania zeznań na rozprawie.

57 Należy w tym względzie wyjaśnić, że zgodnie z art. 8 ust. 4 decyzji ramowej warunki, w których odbierane są zeznania, muszą w każdym razie pozostawać w zgodzie z podstawowymi zasadami prawa danego państwa członkowskiego.

58 Ponadto w myśl art. 6 ust. 2 UE Unia szanuje prawa podstawowe zagwarantowane w europejskiej Konwencji o ochronie praw człowieka i podstawowych wolności, podpisanej w Rzymie 4 listopada 1950 roku (zwanej dalej „konwencją”), oraz te wynikające z tradycji konstytucyjnych wspólnych dla państw członkowskich, jako zasady ogólne prawa wspólnotowego.

59 Decyzja ramowa musi zatem być interpretowana w taki sposób, aby znalazły poszanowanie prawa podstawowe, wśród których należy między innymi wspomnieć zapisane w art. 6 konwencji prawo do rzetelnego procesu sądowego, będące przedmiotem wykładni Europejskiego Trybunału Praw Człowieka.

- 60 Zakładając, że w niniejszym przypadku możliwe jest zastosowanie incydentalnego postępowania wcześniejszego przeprowadzania dowodu oraz przesłuchanie przy użyciu szczególnych sposobów przewidzianych w prawie włoskim, zadaniem sądu odsyłającego jest zagwarantowanie — przy uwzględnieniu obowiązku dokonywania wykładni zgodnej prawa krajowego — aby stosowanie tych środków nie przekształciło postępowania karnego toczącego się przeciwko M. Pupino w proces ogólnie nierzetelny w rozumieniu art. 6 konwencji w świetle wykładni Europejskiego Trybunału Praw Człowieka (zob. w szczególności wyroki ETPC: z dnia 20 grudnia 2001 r. w sprawie P.S. przeciwko Niemcom, z dnia 2 lipca 2002 r. w sprawie S. N. przeciwko Szwecji, Zbiór Orzeczeń ETPC 2002-V oraz wyrok z dnia 13 lutego 2004 r. w sprawie Rachdad przeciwko Francji i postanowienie z dnia 20 stycznia 2005 r. w sprawie Accardi i in. przeciwko Włochom, Zbiór Orzeczeń ETPC nr 30598/02).
- 61 W świetle całości kształtu poprzedzających rozważań należy odpowiedzieć na zadane pytanie, iż przepisy art. 2, 3 i 8 ust. 4 decyzji ramowej należy interpretować w ten sposób, że sąd krajowy musi mieć możliwość zezwolenia małym dzieciom, które twierdzą, że padły ofiarą złego traktowania, jak ma to miejsce w sprawie przed sądem odsyłającym, na składanie zeznań w sposób umożliwiający zagwarantowanie im odpowiedniego poziomu ochrony, jak na przykład poza rozprawą i przed jej terminem. Sąd krajowy ma obowiązek wzięcia pod uwagę całości norm prawa krajowego i dokonania ich wykładni, na ile to tylko możliwe w świetle brzmienia oraz celów rzeczzonej decyzji ramowej.

W przedmiocie kosztów

- 62 Dla stron postępowania przed sądem krajowym niniejsze postępowanie ma charakter incydentalny, dotyczy bowiem kwestii podniesionej przed tym sądem, do niego zatem należy rozstrzygnięcie o kosztach. Koszty poniesione w związku z przedstawieniem uwag Trybunałowi, inne niż poniesione przez strony postępowania przed sądem krajowym, nie podlegają zwrotowi.

Z powyższych względów Trybunał (wielka izba) orzeka, co następuje:

Przepisy art. 2, 3 i 8 ust. 4 decyzji ramowej Rady 2001/220/WSiSW z dnia 15 marca 2001 r. w sprawie pozycji ofiar w postępowaniu karnym należy interpretować w ten sposób, że sąd krajowy musi mieć możliwość zezwolenia małym dzieciom, które twierdzą, że padły ofiarą złego traktowania, jak ma to miejsce w sprawie przed sądem odsyłającym, na składanie zeznań w sposób umożliwiający zagwarantowanie im odpowiedniego poziomu ochrony, na przykład poza rozprawą i przed jej terminem.

Sąd krajowy ma obowiązek wzięcia pod uwagę całości norm prawa krajowego i dokonania ich wykładni, na ile to tylko możliwe, w świetle brzmienia oraz celów rzeczonyj decyzji ramowej.

Podpisy